

Barbara Bakalarz-Kowalska
ORCID 0000-0003-0200-995X

**Małgorzata Gosek, *Cyfrowy uczeń. Dylematy mediatyzacji*,
Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT, Toruń 2020, 324 s.,
ISBN 978-83-63955-77-9**

Żyjemy w cyfrowej rzeczywistości. Rozwój mediów cyfrowych (mediatyzacja) wpływa na naszą egzystencję i wpisuje się w przebieg innych procesów współczesności, takich jak: globalizacja, konsumpcjonizm i in. Efekty tych zmian szczególnie zauważane są w przestrzeni edukacyjnej, wśród uczestników procesu edukacji, a także podczas przebiegu samego procesu. Mediatyzacja stawia przed edukacją nowe wyzwania. Media cyfrowe kształtują nowe pokolenie dzieci i młodzieży (Pokolenie Y, Pokolenie Z, Pokolenie Alfa) o odmiennych postawach, stylu życia, sposobie budowania relacji, podejściu do nauki, pracy.

Czy szkoła jest przygotowana na obecność cyfrowych uczniów? Czy ma odpowiednie zasoby? Wydaje się, że nie do końca. Szczególnie pokazały to wydarzenia na początku 2020 roku związane z pandemią i przejście szkół na nauczanie zdalne. Pojawiły się braki w wyposażeniu placówek oświatowych w sprzęt niezbędny do edukacji zdalnej, zaś wśród nauczycieli niezrozumienie dydaktycznych aspektów uczenia zdalnego¹. Nie wszyscy nauczyciele posiadali również kompetencje pozwalające na efektywne wykorzystanie mediów cyfrowych w nauczaniu. W badaniu zrealizowanym przez Fundację Bonum Humanum w listopadzie i grudniu 2019 roku wykazano, że jedynie 18% nauczycieli szkół ponadpodstawowych w wielkich miastach i 8% w mniejszych i wsiach wykorzystywało Internet w trakcie lekcji prowadzonych w szkole (w szkołach podstawowych kształtowało się to na poziomie 6% i 3%).

---

¹ Zob. P. Sobiesiak-Penszko, F. Pazderski, *Dyrektorzy do zadań specjalnych – edukacja zdalna w czasach izolacji. Prezentacja wyników badania*, 2020, https://lekcjaenter.pl/uploads/RAPORT_Dyrektorzy%20do%20zadań%20specjalnych.pdf, [dostęp: 28.10.2021].

W obszarze edukacji medialnej, nauk o komunikacji społecznej i mediach pojawiły się w ostatnich latach pozycje książkowe, które dostarczają wiedzy, skłaniają do refleksji nad przemianami w sferze edukacji, nad wpływem technologii cyfrowych, a szerzej – nad kondycją szkoły w tym zakresie. Tematyką tą od lat zajmują się m.in. Tomasz Szlendak, Janusz Gajda, Mariusz Jędrzejko, Jacek Pyżalski, Piotr Drzewiecki. Większość opracowań dotyczy pojedynczych, konkretnych zagadnień. Brak jest szerszego spojrzenia na edukację, zachodzące w niej zmiany w kontekście rewolucji cyfrowej. Wydaje się, że publikacja Małgorzaty Gosek pt. *Cyfrowy uczeń. Dylematy mediatyzacji* stara się wypełnić tę lukę.

Autorka poszukuje odpowiedzi na pytanie: „Czy, dlaczego oraz w jakim stopniu postępujący proces mediatyzacji stanowi wyzwanie dla edukacji oraz jakie zadania stają przed edukacją w kontekście tych przeobrażeń”². Służy temu między innymi przedstawione w publikacji badanie, stanowiące część pracy doktorskiej pt. *Mediatyzacja życia społecznego jako wyzwanie dla edukacji na przykładzie szkół województwa małopolskiego*. Zgodnie z zasadami tworzenia dysertacji doktorskiej, autorka przedstawiła cele szczegółowe oraz problemy badawcze w ramach problemu głównego, który brzmiał: „jakie konkretne efekty przynosi dla edukacji mediatyzacja życia społecznego, z uwzględnieniem konsekwencji procesów zachodzących w jej tle (globalizacji, indywidualizacji i komercjalizacji) oraz jakie w związku z tym stają przed edukacją wyzwania?”³.

Interdyscyplinarność przedstawionych w książce analiz i badań wymagała zastosowania zróżnicowanych metod i technik badawczych. Autorka dokonała analizy aktów prawnych oraz danych pochodzących od różnych instytucji, w tym państwowych, jak i raportów organizacji pozarządowych, ogólnopolskich projektów z obszaru kształtowania kompetencji medialnych. Przedstawiła również badania własne, realizowane w latach 2018-2019 w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących.

Na elementy procesu badawczego złożyły się m.in. raporty zastane z lat 2012-2017, służące diagnozie efektów mediatyzacji i kompetencji medialnych uczniów i nauczycieli oraz diagnozie luk wymagających dodatkowego badania. W diagnozie kompetencji medialnych uczniów i nauczycieli, efektów ich mediatyzacji, przygotowania wychowawców i pedagogów do radzenia sobie z efektami mediatyzacji u uczniów i rozwijania ich kompetencji medialnych posłużyły badania własne, ankiety realizowane wśród uczniów, wywiady indywidualne z nauczycielami, pedagogami szkolnymi oraz plany pracy wychowawcy. Autorka, chcąc poznać podejście szkoły do kształtowania kompetencji medialnych uczniów oraz poziom wykorzystania nowych mediów w komunikacji z otoczeniem, poddała analizie (badania własne) programy wychowawczo-profilaktyczne szkół oraz kwestionariusze szkół.

---

² M. Gosek, *Cyfrowy uczeń. Dylematy mediatyzacji*, Toruń 2020, s. 16.

³ Tamże.

Studia nad danymi zaprezentowanymi w pracy skłaniają autorkę do stwierdzenia, że wyniki przeprowadzonych badań w Małopolsce trudno jest wprost uogólnić na całą Polskę. Publikacja jest więc studium odnoszącym się do regionu małopolskiego. Może jednak stanowić wstępny etap do dalszych badań w kolejnych województwach.

Praca składa się z czterech rozdziałów. Trzy pierwsze mają charakter teoretyczny, czwarty jest badawczy. W rozdziale pierwszym autorka omawia przemiany we współczesnym świecie, które nastąpiły w wyniku procesów mediatyzacji na tle procesów globalizacji, indywidualizacji i komercjalizacji. W rozdziale drugim przedstawia konsekwencje mediatyzacji w obszarze edukacji. W rozdziale trzecim M. Gosek skupia się na przedstawieniu kompetencji, jakie należy kształtować, by bezpiecznie, efektywnie i sprawnie funkcjonować w mediatyzowanym społeczeństwie (kompetencje medialne). Rozdział czwarty to badania własne efektów mediatyzacji i kompetencji medialnych w obszarze edukacji. Wynika z nich, że mediatyzacja przynosi efekty dla przestrzeni edukacyjnej w trzech wymiarach: środowiska materialnego poprzez cyfryzację szkoły, społecznego – przekształcając relacje uczestników procesu edukacyjnego i emocjonalnego – kształtując atmosferę szkolną. Standardem staje się pracownia komputerowa i dostęp do Internetu, zmienia się architektura przestrzeni w szkole (powstanie obszarów do nauki indywidualnej i grupowej), co sprzyja budowie kultury współpracy. Z badań własnych wynika, że media cyfrowe mają jednak negatywny wpływ na relacje rówieśnicze. Nadmierne korzystanie ogranicza kontakty bezpośrednie, zmniejsza możliwości ćwiczenia umiejętności budowania relacji i bycia z drugim człowiekiem. Media cyfrowe często stanowią również czynnik różnicujący uczniów (bogaty – biedny). Mediatyzacja wpływa ogromnie na środowisko emocjonalne uczniów, ich osamotnienie, problemy o podłożu psychicznym, depresje, akty autoagresji, deficyty rozwojowe. Uczniowie nie radzą sobie z porażkami, mają obniżone poczucie własnej wartości, uruchamiają się reakcje obronne (agresja) lub unikanie sytuacji trudnej (wycofanie).

Młodzi ludzie poszukują akceptacji i uznania innych. Media cyfrowe nasiliły tę potrzebę i stworzyły jej warunki (media społecznościowe). W tym środowisku uczniowie mogą pokazać swój – często wykreowany – wizerunek. Znajomości zawierane „na kliknięcie” często wynikają z postawy braku uważności i empatii dla innych, braku cierpliwości w budowaniu relacji. Media cyfrowe zmniejszają bowiem możliwość ćwiczenia umiejętności budowania relacji.

Proces mediatyzacji wpływa również na postawy nauczycieli. U tych, głównie starszych, pojawia się nieufność do nowych technologii, której przyczyną najczęściej są słabe kompetencje, a co za tym idzie – obawa przed utratą autorytetu. Pojawia się jednak i wśród nauczycieli Pokolenie Y, które już wychowało się z mediami cyfrowymi i traktuje je w sposób naturalny. Zmienia to postawy nauczycieli względem uczniów na bardziej partnerskie, otwarte. Nauczyciele stają się bardziej przewodnikami, mentorami niż przekaźnikami wiedzy. Te zmiany postaw nauczycieli następują jednak powoli.

Mediatyzacja życia społecznego wpływa na działalność szkół w sferze rozwoju kompetencji medialnych uczniów i nauczycieli oraz wykorzystanie mediów cyfrowych w swojej działalności. Szkoły najczęściej korzystają z mediów społecznościowych (Facebook) oraz z dziennika elektronicznego. Wzrasta świadomość nauczycieli w zakresie potrzeby kształtowania kompetencji medialnych uczniów, co wynika z obserwacji dynamicznego rozwoju mediów cyfrowych.

Małgorzata Gosek widzi pozytywne aspekty mediatyzacji życia społecznego dla przestrzeni edukacyjnej w aspekcie materialnym, społecznym i emocjonalnym ich uczestników. Są to wyzwania nie tylko dla osób zaangażowanych w polską edukację, ale dla całego społeczeństwa.

Podjęty w książce problem wpływu procesu mediatyzacji na edukację z pewnością nie został wyczerpany. Pogłębiona diagnoza obejmująca cały kraj wymaga szeroko zakrojonych badań zespołowych i zaangażowania specjalistów. Recenzowana publikacja stanowi jeden z pierwszych kroków na tej drodze, która warta jest kontynuowania.